

УДК 336.71

МОЛОДІЖНЕ ІННОВАЦІЙНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО І ФІНАНСОВІ СТИМУЛИ ЙОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

О. Стефанишин

Львівський національний університет імені Івана Франка

Досліджено економічну сутність молодіжного інноваційного підприємництва та фінансові стимули його розвитку.

Ключові слова: молодіжне інноваційне підприємництво, IT-індустрія, фінансові стимули, IT-підприємці, соціальна відповідальність бізнесу.

У сучасній світовій економіці інформація і знання дедалі більше перетворюються в безпосередню продуктивну силу, стають важливішим фактором розвитку господарства. Ця тенденція властива також і українській економіці, де сегмент ринку послуг комп'ютерного зв'язку, зокрема надання доступу до Інтернету, є найбільш динамічним серед інших сегментів послуг зв'язку. Наприклад, станом на 01.01.2009 р. чисельність Інтернет-аудиторії в Україні становила понад 10 млн користувачів. Зберігається співвідношення розподілу користувачів мережі Інтернет по регіонах, де м.Київ продовжує займати позицію лідера [10].

Розвиток IT-індустрії, вирішальним чином, залежить від постійного вишколу кадрів нової генерації, які мають високу кваліфікацію як у технічній сфері, так і володіють сучасними навичками підприємницької діяльності, менеджменту, маркетингу. Тому важливого значення набуває дослідження теоретичних та прикладних проблем розвитку молодіжного інноваційного підприємництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблем розвитку вітчизняного підприємництва свідчить, що цій темі присвячені наукові праці В. Базилевича, З. Варналія, М. Крупки, С. Покропивного, С. Реверчука та інших учених-економістів. Проте у працях не розкривається економічна сутність молодіжного інноваційного підприємництва та фінансових стимулів його розвитку.

Наша мета – визначення економічного змісту молодіжного інноваційного підприємництва, його особливостей та фінансових стимулів розвитку.

Посилення напруженості з первинним працевлаштуванням молоді в сучасній економіці України, зростання офіційного і прихованого безробіття (загалом рівень безробіття (за методологією МОП) в середньому за дев'ять місяців 2008 р. дорівнював 6,5% економічно активного населення працездатного віку). Сума невиплаченої заробітної плати на 1 січня 2009 р. становила 1123,5 млн грн [11], велика різниця в оплаті праці на державних і недержавних підприємствах призвели до переорієнтації молоді на працю в приватному секторі. Поряд з цим, за розрахунками Е. Радера, віце-президента з технічної стратегії Microsoft, зростання IT-ринку в Україні щорічно становить 25–30%, а саме тому в нашій країні нині спостерігається активне інвестування в базову інфраструктуру. Тому Україна зараз готова до великого стрибка в економіці через високий рівень освіти. Українська економіка, спираючись на інформатизацію, може ще довгі роки демонструвати могутнє зростання. За твердженням Е. Радера, недавно відома американська корпорація придбала програми, розроблені українськими фахівцями, а це свідчить про високий рівень підготовки українських фахівців і реальну конкурентоспроможність України в глобальній інформаційній економіці.

Доходи від послуг комп'ютерного зв'язку теж зростають з року в рік. Зокрема, у 2008 р. їхнє зростання становив 1,5 раза, у тому числі від надання доступу до Інтернет – 148%, супутникового

зв'язку – 146%, поштового, спеціального та фельдзв'язку, кур'єрської діяльності – 140% порівняно з 2007 р. Найбільш вагомими сегментами залишаються послуги: рухомого (мобільного) зв'язку – 63,5% та фіксованого телефонного. Обсяг капітальних інвестицій у галузь зв'язку дорівнював у 2008 р. близько 8 млрд грн. В Україні налічується 55,2 млн абонентів мобільного зв'язку стандарту GSM та 150 тис. абонентів мобільного зв'язку третього покоління UMTS. Кількість абонентів кабельного телебачення збільшилась у 2008 році на 9% і становила 3,5 млн [10].

Головним сектором інноваційної діяльності молодих підприємців в Україні є сфера соціальних та інформаційно-комунікаційних послуг. Тому актуальним є визначення поняття “молодіжне інноваційне підприємництво”, яке, на наш погляд, є інтелектуальною діяльністю ініціативних, творчих індивідів (до 35 років) з метою виробництва новітніх економічних благ, отримання прибутку (доходу) на основі ефективного використання економічних ресурсів.

Передумовою прискореного розвитку молодіжного інноваційного підприємництва в Україні є активне формування особистості українського підприємця, оскільки згідно з теорією “вроджених здібностей” вважається, що генетичну схильність до підприємництва виявляє не більше 5–7% від населення країни. Однак такий погляд гостро критикують, бо підприємницький хист, як засвідчує практика та емпіричні дослідження, можна також формувати через систему професійної освіти у людей, мотивованих підприємництвом.

Оскільки економіка України є ринковою, то важливого значення набуває створення сприятливих умов у суспільстві для появи широкого прошарку підприємців. Підприємницька діяльність – це передусім вияв людської активності. Основою активності є мотивація. Дослідження мотиваційних спонукань до підприємництва в інформаційних суспільствах свідчить, що мотиви заробити гроші, досягти власного матеріального добробуту наявні в системі стимулів до підприємництва, але відіграють лише допоміжну роль.

Українських громадян підприємництво приваблює як можливість діяти самостійно, нагода виявити себе і свої здібності, а також шлях досягнення високого рівня життя. Студентська молодь, як стверджують результати нашого дослідження, головно прагне самостійності, 25% опитаних хочуть заробляти собі на життя, 21% – отримувати високий дохід [7].

Отже, в економічно розвинутих країнах молоді люди йдуть у підприємництво для власної сатисфакції і задоволення, а в Україні передусім задля досягнення високого рівня життя, поліпшення свого матеріального становища.

Підприємництво як інноваційний процес забезпечує вищий рівень економічного розвитку країни. Підприємницькі інновації дають змогу розкрити творчий потенціал молодої людини, бо його реалізації сприяє інноваційний тип поведінки, заснований на цілеспрямованості дій, направлених на результат і досягнення поставленої мети. Для інноваційної поведінки характерне розширення завдань і цілей творчого процесу, вихід за межі традиційного. Саме наявність у суспільстві певної критичної маси молодих підприємців-інноваторів з їх здатністю до активної інноваційної діяльності сприятиме соціально-економічним та технологічним змінам, що особливо актуальним є для поглиблення розвитку постіндустріальних тенденцій у вітчизняній економіці. Адже прояви творчості в підприємстві – це інновації, які створюють нових споживачів і нові ринки, а отже, забезпечують ринкове лідерство.

Вищу освіту в галузі підприємництва в Україні можна здобути у державних і недержавних навчальних закладах (III–IV рівнів акредитації). Крім того, набуває поширення здобуття бізнес-освіти як другої чи третьої вищої освіти. Значний прошарок української молоді сьогодні навчається також в різних європейських країнах, стажуються, практикують і викладачі вищих навчальних закладів. Це також сприяє розширенню підприємницької освіченості української молоді.

Світовий досвід з відповідальності бізнесу за підготовку молоді до підприємництва є важливою підмогою у царині поширення і поліпшення якості національної підприємницької освіти та наближення її до вимог сучасної практики. Вважаємо, була б доцільною реалізація ідеї відповідальності бізнесу за підготовку кадрів і в Україні. Така ідея втілена, наприклад, в США у вигляді Закону “Про партнерство у виробничому навчанні”, у Великобританії простежується також тенденція переходу від загального шефства і меценатства до рішучішого втручання безпосередньо у навчальні програми, в технічне забезпечення навчання тощо. Наприклад, корпорації виділяють кошти на придбання необхідного обладнання, навчальні програми, узгоджені з Міністерством освіти та відповідають вимогам, зокрема, місцевої електронної промисловості.

У Німеччині фірми підтримують університети, засновуючи професури, яких тепер налічується понад 300. Зокрема, фірма з виробництва програмного забезпечення SAP відкрила кафедру підприємництва й інновацій в Дрезденському технічному університеті. Тут студенти економісти та інженери спільно розробляють бізнес-плани і готуються стати підприємцями.

Отже, підвищується конкурентоспроможність університетів, освоюються нові галузі дослідження. Підприємства також можуть збільшити свою наукову складову і готувати для себе кадри. Зрозуміло, промисловість інвестує в ті наукові галузі, які пов'язані з бізнесом. Економічні науки лідирують за кількістю професур – 38%, інженерні науки становлять 22%, гуманітарні і соціальні науки – 20% [5, с. 62–66].

Однак в Україні рівень соціальної відповідальності бізнесу за сферу освіти дуже низький, нижчий від зародкового стану. “Наш бізнес наразі – поза цивілізованим ставленням до дітей”, – вважає І. Вакарчук [1, с. 1].

Отже, підвищення якості підприємницької освіти у навчальних закладах через оновлення навчальних програм, підготовку і видання сучасних, зокрема

електронних підручників, а також втілення в реальність концепції відповідальності бізнесу за підготовку кадрів сприятиме економічному зростанню країни на основі використання висококваліфікованої праці.

В Україні у підприємництво приходять мало молодих жінок – це переважно ті, котрі відчувають у собі здатність започаткувати власну справу. Зауважимо, що у світі жіноче підприємництво розвивається енергійніше, ніж чоловіче. Залучення жінок до економіки – “найкращий показник здатності країни побудувати своє економічне майбуття, своє соціальне майбуття”, – стверджує президент освітнього жіночого банку Ненсі Беррі. Саме здійснення економічних перетворень в українському суспільстві дасть змогу жінкам змінити своє соціальне становище, використати свої ділові якості. Молоді жінки за наявності певного соціального і професійного досвіду та таких необхідних рис, як ініціативність, готовність до ризику, підприємливість, комунікабельність та ще простого материнського бажання забезпечити своїм дітям добре майбутнє активніше залучатимуться до бізнесової діяльності. Отже, вони зможуть самореалізуватися і досягти життєвого успіху. Досвід постіндустріальних країн це підтверджує. У Німеччині з 3,7 млн осіб, які мають власну справу, 1 млн – це висококваліфіковані жінки, тобто 27% від загальної кількості [5, с. 63].

Однак необхідні сприяння та підтримка держави шляхом застосування фінансових стимулів розвитку молодіжного інноваційного підприємництва. Вчені виокремлюють декілька їх груп, насамперед, такі: інвестування фінансових ресурсів, формування заохочувальних фондів, бюджетні методи стимулювання, фінансові пільги та санкції [9, с.78]. Вважаємо за доцільне застосування фінансових пільг (пільгових кредитів); бюджетних методів (запровадження нижчих ставок податку на ту частину прибутку, яка спрямовується на створення нових робочих місць; зменшення до половинного розміру сплати податку на прибуток в разі випуску підприємством не лише інноваційної продукції, але й надання інноваційних послуг); заохочування збільшення питомої ваги частково зайнятих у загальному обсязі найманих працівників тощо.

Світовий досвід розробки та реалізації програм сприяння розвитку молодіжного підприємництва засвідчує, що застосовуються різноманітні види фінансових стимулів. Наприклад, у Швеції молоді безробітні для заснування власної справи можуть звернутися за фінансовою допомогою. Початкові субсидії надаються на шість місяців, їхній розмір дорівнює обсягу щоденних допомог із безробіття за піврічний період.

У Великій Британії діє програма з надання допомоги безробітним, які бажають розпочати власний бізнес. Безробітні протягом тринадцяти тижнів і більше отримуватимуть основну або додаткову допомогу з безробіття. В Австрії та Франції важливим засобом заохочення до створення молодими безробітними власних підприємств є надання позик (зокрема і безпроцентних) або виплата всієї допомоги із безробіття за максимальний термін.

У Греції саме малі та середні підприємства більшою мірою забезпечують зайнятість завдяки постійному процесу самооновлення і пристосування до ринку, тому держава сприяє їхньому розвитку, надаючи фінансові пільги (у вигляді пільгових кредитів), бюджетні методи стимулювання (податкові пільги), інвестування фінансових ресурсів, яке пов'язане із закупівлею устаткування й оренди приміщень.

Внаслідок проведення інтенсивних економічних реформ у таких країнах, як Чехія, Угорщина, Польща, Словаччина, країнах Прибалтики, там вже створено потужний приватний сектор, який виробляє більше, ніж половину ВВП і забезпечує зайнятість значної частини людських ресурсів. Цьому успішно сприяє дієва політика держави щодо підтримки молодіжного підприємництва. Зокрема, в Угорщині безробітній молоді, яка бажає заснувати власну справу, надається, допомога у вигляді субсидії для полегшення перших кроків у підприємницькій діяльності. Їм гарантується визначений дохід протягом періоду, коли розпочата справа можливо і не принесе бажаного прибутку, або надається кредит на пільгових умовах.

У Польщі, наприклад, банки надають безробітній молоді позики на організацію малого підприємства. Доступність позик необмежена, але для їх отримання треба скласти бізнес-план. Умови надання позик пільгові – 50 або 75% від банківської процентної ставки. Різницю між процентною та кредитною

ціною позики відшкодовують міські центри зайнятості, які визначають у Польщі фінансову політику на ринку праці.

Однак, безробітна студентська молодь України не має можливості для заснування власної справи, оскільки державними програмами сприяння розвитку молодіжному підприємництву не передбачено початкових субсидій. Крім того, є положення у Законі України “Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття”, введене в дію з 1.01.2001 р., про одноразову виплату допомоги по безробіттю для організації безробітною молоддю підприємницької діяльності та у 2006 році середній розмір річної допомоги по безробіттю в Україні (впродовж 6–12 місяців) становив 1200–1300 грн. Якщо зважити на рівень цін на обладнання, оренду приміщення, то, зрозуміло, що цих грошей недостатньо для започаткування підприємницької діяльності.

Зазначимо, що в кращій ситуації знаходяться молоді люди, які мають певний стаж роботи, оскільки величина допомоги для зайняття підприємницькою діяльністю визначається рівнем оплати праці з попереднього місця роботи. Право на одноразову допомогу мають молоді люди, що досягли 18 років, зареєстровані як безробітні за місцем проживання і отримують допомогу з безробіття. Але за умови, що на ринку праці для них немає роботи, яка їх влаштовує.

Зрозуміло, що величина одноразової допомоги для заснування власної справи безробітною молоддю є недостатньою, порівнюючи з необхідним стартовим капіталом, вона в 10–20 разів занижена. Крім того, оскільки в країні є невикористані виробничі потужності (у вигляді довгобудів, старих цехів, заводів), їх необхідно переобладнувати під офіси, виробничі приміщення для малого і середнього бізнесу. На нашу думку, величину одноразової допомоги для заснування власної справи треба не лише збільшити в цілому, але й за основу її визначення використовувати середній рівень оплати праці в національній економіці.

Оскільки молодь найшвидше відгукується на нововведення і є високоосвіченою, менше консервативною, то дуже важливим сектором молодіжного підприємництва є сфера високо-технологічних послуг. Наприклад, ще в 90-х роках ХХ ст. у Франції, Великобританії в цій сфері працювало 2/3 всіх зайнятих; а в США ще більше.

Досвід Індії це підтверджує, де завдяки своїй національній ІТ-стратегії економічно відстала, аграрно орієнтована держава із сотнями мільйонів неписьменних усього за декілька років перетворилась в регіонального промислового лідера, одного з провідних виробників продукції хай-теку на азійському континенті та провідного учасника ринку програмного забезпечення і телекомунікацій. Цьому сприяло:

- співпраця з американськими ТНК (General Electric і Citibank), які розміщували свої замовлення в Індії;
- державна підтримка іноземного інвестування в національну економіку (звільнення від мита, відміна податку на прибуток для фірм-експортерів) упродовж 1990–2010 рр.;
- дешевша праця індійських фахівців порівняно із західними розробниками (у п’ять разів), що дало змогу корпораціям зекономити до 60% стандартних контрактних витрат.

Тепер, коли ІТ-фахівці стали авторитетною і навіть привілейованою соціальною групою, їхній рівень оплати в середньому за рік становить 15–30 тис. доларів, а місячна зарплата в 60 дол. ще нині вважається пристойною в країні.

Позитивні зміни відбулися в справі створення програмного забезпечення на замовлення, надання пов'язаних з ним послуг, розроблення стандартизованого комп'ютерного обладнання і його сервісного забезпечення. Саме ці сфери забезпечили Індії вихід до передових країн світу. На виробництво програмного забезпечення тепер припадає 16% індійського ВВП. У 90-х роках ХХ ст. цей сектор зростав на 40% щорічно і його обсяг до 2010 р. має становити 50 млрд дол., а в 2020 р. частка галузей, пов'язаних з високими технологіями, матиме 28–30% ВВП країни [8, с. 13–15].

На основі людського потенціалу в Індії вже сформувалась нова генерація національних ІТ-підприємців. Тепер набагато престижніше будувати кар'єру і досягати добробуту, не залишаючи батьківщини, бо для цього є виробничі й соціальні передумови.

Згідно з теорією Кастельса, початкова фаза інформаційного суспільства – це не що інше як індустріальне суспільство разом з багатоманітними цифровими інформаційно-комунікаційними послугами, так би мовити оцифроване суспільство. Компанія Lucky.Net, на підставі аналізу західного досвіду розвитку Інтернету та електронного бізнесу, розробила трирівневу систему оцінок впливу Інтернету на економіку країни [2]. Відповідно до неї, вітчизняна економіка має стати каталізатором розвитку ІТ – індустрії країни. Оскільки у 2008 р. потенційний ринок Інтернету досяг в Україні понад 10 млн користувачів.

Інтернетна продукція та послуги мають певні особливості. Зокрема, майже всі витрати припадають на етап розробки та виходу на ринок. Ціна програмного забезпечення визначається витратами на його розробку. Його відтворення на відміну від машин, де постають щоразу нові затрати на сировину, працю, використання капіталу та поширення через мережу, – це мізерні витрати. Інтернет вигідний, бо підприємства отримують від нього велику фінансову користь, але водночас він зумовлює спосіб ведення бізнесу.

Розвитку Інтернету властиві певні особливості. Якщо на початковому технологічному етапі його розвитку економічні зв'язки із секторами індустріальної економіки не мали особливого значення, бо всіх цікавив лише доступ у мережу, то тепер Інтернет став використовуватись як інформаційно-комунікаційна основа для електронного бізнесу (дистанційне навчання, телемедицина та ін.). А. Габович вважає: “Інтернет – це гроші. Наукомісткі доходи, засновані на неухильному дотриманні прав інтелектуальної власності” [3, с. 12–13].

В Україні також створено діючі зразки інтелектуальної високопродуктивної кластерної багатопроекторної системи, яка є перспективним напрямом вітчизняної конкурентоспроможної індустрії комп'ютеробудування. Фактично це суперкомп'ютери, які здатні забезпечити розв'язання багатьох завдань економіки, науки і техніки, оборони і безпеки країни [6, с. 8–11].

Таким чином, Інтернет-технології – це саме та сфера, завдяки розвитку якої Україна, використовуючи свої людський, виробничий і науково-технологічний потенціали, зможе скласти конкуренцію іншим країнам на світовому ринку і покращити головні макроекономічні показники. Однак темпи зростання мережі Інтернет в Україні поки що недостатні.

Отже, перспективними сферами інноваційної зайнятості молоді є високотехнологічні галузі сектору інформаційно-комунікаційних технологій і соціальних послуг, де за допомогою різноманітних фінансових стимулів необхідно активізувати розвиток молодіжного підприємництва.

-
1. Вакарчук І. О. Держава повинна стати гарантом розвитку освіти і науки // Каменяр. – 2005. – № 2–3. – С. 1.
 2. Габович А. Інтернет – это средство зарабатывания денег // Internet UA. – 2004. – № 8. – С. 11–13
 3. Інтернет–рынок Украины // Internet UA. – 2004. – № 8. – С. 12–13.
 4. Крупка М.І., Береський Я.О., Реверчук С.К. Актуальні проблеми розвитку підприємництва в Україні: Монографія / За ред. проф., д-ра екон. наук С. К. Реверчука. – Львів: Діалог, 1999. – 256 с.
 5. Пятьдесят фактов о германской экономике // Deutschland. – 2004. – № 6. – С. 62–66.
 6. Сергиенко І. Украина может стать ведущим поставщиком программного продукта // Internet UA. – 2004. – № 9. – С. 8–11.
 7. Стефанишин О. Людський потенціал економіки України: Монографія. – Львів: ВЦ ЛНУ імені Івана Франка, 2006. – 299 с.
 8. Ушаков К. Наследники Великих Моголов // Internet UA. – 2004. – № 10. – С. 13–15.

9. Фінанси в трансформаційній економіці України: Навч. посібник / За ред. д-ра екон. наук, проф. М.І. Крупки. – Львів: ВЦ ЛНУ ім. Івана Франка, 2007.– 614 с.
10. <http://www.stc.gov.ua/uk/publish/article/6824/>.
11. <http://www.ukrstat.gov.ua/>

YOUTH INNOVATIVE ENTREPRENEURSHIP AND FINANCIAL INCENTIVES FOR ITS DEVELOPMENT IN UKRAINE

O. Stefanyshyn

Ivan Franko National University of Lviv

In this article we investigate the economic essence of the youth innovative entrepreneurship and financial incentives of its development.

Key words: youth innovative entrepreneurship, IT-industry, financial incentives, IT-entrepreneurs, innovative youth entrepreneurship, social responsibility of business.

МОЛОДЕЖНОЕ ИННОВАЦИОННОЕ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВО И ФИНАНСОВЫЕ СТИМУЛЫ ЕГО РАЗВИТИЯ В УКРАИНЕ

О. Стефанышин

Львовский национальный университет имени Ивана Франко

Исследовано экономическую сущность молодежного инновационного предпринимательства и финансовые стимулы его развития.

Ключевые слова: молодежное инновационное предпринимательство, ИТ-индустрия, финансовые стимулы, ИТ-предприниматели, социальная ответственность бизнеса.